

Het Mediërende Effect van Morele Ontkoppeling op Psychopathie ten aanzien van Agressie.

Esmee van Uden

SNR: 2027413

Bachelor Thesis Forensische Psychologie, Tilburg University

2020-2021

Eerste beoordelaar: S.J.W. Verschueren

Tweede beoordelaar: S. Bogaerts

30-06-2021

Abstract

Waar voorgaande literatuur een verband tussen psychopathie en agressie aantoonde, was het doel van de huidige studie of de relatie tussen psychopathie en agressie mogelijk werd gemedieerd door morele ont koppeling. Verdiepend werd er ingegaan op de vraag hoe deze relaties zich zouden verhouden wanneer een onderscheid werd gemaakt tussen enerzijds primaire psychopathie en agressie dan wel secundaire psychopathie en agressie. Derhalve is aan de hand van zelfrapportages een steekproef uit de algemene samenleving (N =141) onderzocht. Een mediatie effect van morele ont koppeling op de relatie tussen primaire psychopathie en agressie werd verwacht. Daarentegen werd voor de relatie tussen secundaire psychopathie en agressie geen significant mediatie effect van morele ont koppeling verwacht. Waar de resultaten middels mediatieanalyses geen significant mediatie effect lieten zien van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathie en agressie, werd wel een mediërend effect gevonden voor de separate subtypes van psychopathie en agressie. Opvallend werd op zowel de relatie tussen primaire psychopathie en agressie als secundaire psychopathie en agressie een mediatie effect van morele ont koppeling gevonden. Deze bevindingen kunnen zodanig bijdragen aan meer gespecificeerde behandelingsmethoden, waarbij primaire dan wel secundaire psychopathische individuen in mogelijk baat hebben bij het verminderen van specifieke cognitieve distorsies omtrent de behandeling van agressief gedrag. Door in het vervolg morele ont koppeling en agressie als heteroog construct te benaderen, geeft toekomstig onderzoek de mogelijkheid tot een beter begrip van bovenstaande relaties.

Sleutelwoorden: Psychopathie, Primaire psychopathie, Secundaire psychopathie, Agressie, Morele ont koppeling.

Alhoewel de ruwe prevalentie in de algemene populatie rond 1.0 % wordt geschat, is psychopathie een van de eerste stoornissen in de geschiedenis van de psychologie die gedetailleerd werd beschreven. Wat Monahan (2006) uitriep als misschien wel het belangrijkste forensische construct van het begin van de 21e eeuw, vindt zijn grondslag in Cleckley's (1941) werk "The Mask of Sanity" waarin 16 persoonlijkheidskenmerken de klinische beschrijving van een psychopatisch individu definiëren. Deze prototypische psychopaat wordt gekenmerkt door oppervlakkige emotionele affectiviteit, gebrek aan zowel schuld, schaamtegevoelens als empathie, en hanteert daarnaast een bedrieglijke interpersoonlijke stijl (Cleckley, 1941).

Waar Cleckley uitgaat van een eenzijdige definiëring, wordt in de literatuur psychopathie ook wel als heterogeen construct benaderd, waarbij psychopatische individuen op karakteristiek vlak verschillen (Hare, 2003; Hicks et al., 2004; Karpman, 1941; Lykken, 1995). De meest voorkomende en tevens eerste subtypering wordt gevonden in een twee-factor structuur (Karpman, 1941) waarbij een onderscheid tussen primaire dan wel secundaire psychopathie wordt gemaakt. Gegeven Cleckley's eerdere bevindingen, ontwikkelde Hare het klinische meetinstrument Psychopathy Checklist-Revised (PLC-R) waarin de gemeten Factor 1 en Factor 2 gerelateerd kunnen worden aan de bovengenoemde twee-factor structuur. Factor 1 wordt doorgaans gerelateerd aan primaire psychopathie, terwijl Factor 2 meer aansluiting vindt bij secundaire psychopathie. Waar Factor 1 betrekking heeft op een arrogante bedrieglijke interpersoonlijke stijl en gebrekkige affectiviteit, heeft Factor 2 betrekking tot impulsieve, onverantwoordelijke levensstijl en diverse antisociale gedragingen (Hare, 2003).

Alhoewel primaire en secundaire psychopathie als meest voorkomende categorisering wordt beschouwd, zorgt gebrek aan eenduidig onderzoek in de laatste decennia voor verscheidende definities, waardoor oppervlakkige overeenkomsten tussen gevonden varianten overblijven. Echter kan op empirische gronden de rol van angst, wat overeenkomt met

Lykkens angst hypothese, als onderscheid dienen in de subtypering van primaire en secundaire psychopathie. Zo wordt primaire psychopathie gerelateerd aan specifieke beperkingen in angst en zullen individuen met secundaire psychopathische trekken hogere emotionaliteit vertonen, waarbij negatief affect en impulsiviteit centraal staan (Lykken, 1995). Overeenkomstig met bovenstaande bevindingen worden primaire psychopathische individuen ook wel getypeerd als emotioneel stabiel, waarbij lage stressreacties en sociale dominantie kenmerkend zijn. Secundaire psychopathische individuen worden getypeerd als agressieve psychopaten die gekenmerkt worden door vijandigheid, impulsiviteit en angstgevoelens (Hicks et al., 2004).

Een stoornis gekenmerkt door impulsiviteit, sensatiebelustheid, gebrek aan schuld, schaamte en empathie, maakt het niet verassend dat psychopathie in de literatuur veelvuldig wordt gerelateerd aan agressief gedrag (Porter et al., 2018). Ten aanzien van de huidige studie wordt agressief gedrag gedefinieerd als “elk gedrag gericht op een ander individu dat wordt uitgevoerd met de nabije bedoeling om schade te berokkenen, en waarbij de dader moet geloven dat het gedrag het doelwit schaadt, en het doelwit wordt gemotiveerd om het gedrag te vermijden (p. 28-29) (Anderson & Bushman, 2002).” Naast deze algemene definitie wordt agressie doorgaans in dichotome subtyperingen onderverdeeld. Zo wordt in de literatuur veelvuldig gesproken over reactieve en proactieve agressie of directe en indirecte agressie. De meeste basale subtypering kan gevonden worden in het onderscheid tussen fysieke, verbale en sociale agressie (Allen & Anderson, 2017).

Porter et al. (2018) durven voorzichtig te stellen dat psychopaten waarschijnlijk meer niet-gesanctioneerd geweld vertonen dan enig ander lid uit de samenleving. Het is dan ook een logische gevolgtrekking dat individuen met een hogere mate aan psychopathische trekken, gekenmerkt door impulsiviteit en verminderende gedragsinhibitie, ook relatief meer agressief gedrag zullen vertonen (Widiger, 2013). Daarbij zal het gebrek aan empathie en

schuld bij psychopathische individuen het overgaan op agressief gedrag bij fysieke dreiging faciliteren. (Jones & Paulhus, 2010; Widiger, 2013).

Enige subtypering van psychopathie met betrekking tot agressief gedrag resulteert tot op heden in uiteenlopende bevindingen. Waar Coyne et al. (2010) specifiek primaire psychopathie relateren aan sociale agressie in romantische relaties, werd secundaire psychopathie met zowel fysieke als sociale agressie in verband gebracht. Baserend op Falkenbach et al. (2015) werden verschillen tussen primaire psychopathische individuen en secundaire psychopathische individuen met betrekking tot fysieke, verbale of instrumentele/ reactieve agressie juist niet ondersteund. Gezien deze tegenstrijdige bevindingen zal de huidige studie agressie als algemeen construct benaderen.

De vertoning van agressief gedrag bij individuen met psychopathische trekken zou mogelijk verklaard kunnen worden door morele ont koppeling. Behorend tot de sociale leertheorie van Bandura et al. (1996) is bovenstaand concept gebaseerd op het gegeven dat een individu gewoonlijk op dusdanige manier handelt zodat een gevoel van voldoening en eigenwaarde wordt gevormd. Wanneer vertoond gedrag tegenstrijdig is aan de eigen morele waarden, bieden zelfregulerende mechanismen de mogelijkheid om zo gevoelens van schuld, schaamte of het beschadigen van het zelfbeeld te minimaliseren of te voorkomen (Bandura, 2002). Door het moreel ont koppelen van dergelijke zelfveroordeling laat het individu een wijze van denken over immoreel of sociaal onwenselijk gedrag toe, waardoor hij of zij dergelijk gedrag in mindere mate als antisociaal ervaart en zo ook agressief gedrag valideert. (Bandura et al., 1996; Gini et al., 2014).

Voortgaand op bijbehorende zelfregulerende mechanismen, kan een onderscheid worden gemaakt tussen vier brede clusters waarin acht mechanismen worden gegroepeerd. Allereerst kan het immorele gedrag door het individu zelf in een positief daglicht worden gesteld, door middel van morele rechtvaardiging, eufemistisch taalgebruik of het eigen gedrag

vergelijken met in zijn of haar ogen dermate erger gedrag. Ten tweede kan het verleggen van de verantwoordelijk naar een autoriteit of het verdelen van de verantwoordelijk over meerdere individuen de persoonlijke verantwoordelijkheid verdoezelen. Ten derde kunnen nadelige consequenties als gevolg van het immorele gedrag worden geminimaliseerd. Ten slotte kunnen de eigen negatieve gevoelens jegens het immorele gedrag worden vermeden door het slachtoffer schuld toe te kennen of te ontdoen van menselijke eigenschappen (Gini et al., 2014).

Alhoewel Fossati et al. (2014) voor beide subtypes van psychopathie positieve verbanden met morele ont koppeling ondersteuning vinden, wordt een sterker gebruik van morele ont koppeling bij primaire psychopathische individuen ten opzichte van secundaire psychopathische individuen gesuggereerd. Fundamentele karakteristieke invloeden die ten grondslag liggen aan morele ont koppeling kunnen mogelijk een verklaring bieden voor dit gevonden verschil. Zo wordt verondersteld dat vooral de ongevoelige en emotionele kern in psychopathie het gebruik van morele ont koppeling versterkt (Risser & Eckert, 2016). Deze kenmerkende tekorten in angst, empathie en schuld (Hare, 2003), suggereren dat specifiek individuen met verhoogde primaire psychopathische trekken, sterker gebruik zullen maken van morele ont koppeling dan individuen gekarakteriseerd door secundaire psychopathische trekken.

Theoretische en empirische evidentie laten zien dat morele ontwikkeling gevonden relaties tussen psychopathie en agressie zowel kan mediëren als modereren. Echter wanneer morele terugtrekking als proces wordt beschouwd, dient het desbetreffende construct als mediator worden onderzocht (Moore, 2015). Gezien het feit dat Bandura morele ont koppeling met name als proces bespreekt, en het gegeven dat meerdere onderzoeken hebben aangetoond dat mediatorrelaties waarbij morele ont koppeling betrokken is, genuanceerder zijn en afhankelijk zijn van een derde factor (DeLisi et al., 2014; Moore et al., 2019), zal de huidige

studie zich focussen op een mogelijk mediërend effect van morele ontkoppeling op de relatie tussen psychopathie en agressie.

Daarentegen maakt de literatuur niet duidelijk hoe de relatie tussen besproken constructen zich verhoudt wanneer psychopathie als heterogeen construct wordt opgedeeld in primaire dan wel secundaire psychopathische trekken. Daarnaast is er in het klinische veld tot op heden weinig evidentie gevonden voor doeltreffende en effectieve behandelmethoden betreffende psychopathie en antisociaal gedrag. Alhoewel er in de voorgestelde studie gebruik zal worden gemaakt van een steekproef uit de algemene samenleving, zouden mogelijke gevonden verschillen tussen de subtypes bij kunnen dragen aan verdere inzichten in de klinische stoornis. Zowel primaire dan wel secundaire psychopathie zouden baat kunnen hebben bij verschillende behandelingsmethoden voor moreel functioneren met betrekking tot agressie. Voorgesteld onderzoek wil dan ook ingaan op de vraag hoe de relaties van primaire dan wel secundaire psychopathie zich verhouden ten op zichte van agressief gedrag wanneer psychopathie als heterogeen construct wordt benaderd en morele ontkoppeling als mediator dient.

Allereerst wordt het vaststellen van een daadwerkelijk verband tussen psychopathische trekken en agressief gedrag van belang geacht. Gegeven de eerdergenoemde kenmerkende eigenschappen van individuen met psychopathische trekken en eerder gevonden positieve correlaties tussen psychopathie en agressie wordt ook in deze studie een positief verband tussen psychopathische trekken en agressief gedrag verwacht.

Vervolgens dient een mogelijk mediërend effect van morele ontkoppeling op bovenstaande relatie worden nagegaan. Waar theoretische ondersteuning gevonden kan worden in de eerder besproken sociale leertheorie van Bandura et al. (1996), geldt het empirisch ondervonden gebruik van morele ontkoppeling bij psychopathische individuen

(Risser & Eckert, 2016) tevens als evidentie. Huidige studie verwacht dan ook een mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathie en agressie.

Tot slot wordt een mogelijk mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathische trekken en agressief gedrag onderzocht, waarbij psychopathie als heterogeen construct wordt benaderd. De verwachting met betrekking tot primaire psychopathie stelt een mediërend effect ten aanzien van de relatie tussen betreffende verhoogde psychopathische trekken en agressie. Een verklaring kan gevonden worden in eerder bevestigde associaties tussen de ongevoelige en emotionele kern van psychopathische individuen en morele ont koppeling (Risser & Eckert, 2016). Dit suggereert primaire psychopathische individuen, die kenmerkend minder schuldgevoelens of schaamte ervaren (Hare, 2003), mogelijk meer gebruik zullen maken van morele ont koppeling. Gezien secundaire psychopathische individuen minder worden gekenmerkt door een gebrek aan schuld en schaamte, zullen zij mogelijk minder gebruik maken van morele ont koppeling (Risser & Eckert, 2016), waardoor geen mediërend effect van morele ont koppeling op eerdergenoemde relatie wordt gesuggereerd.

Methoden

Participanten

Ten aanzien van de huidige studie werden 147 Nederlandse participanten door ten minste 20 afstuderende bachelor- en masterstudenten uit de kennissenkring gerekruteerd, waarbij een quotasteekproeftrekking is gehanteerd. In totaal werden 141 participanten, behorend tot de algemene populatie, als bruikbaar voor data-analyse geacht. Waar 70 participanten (47.6%) zichzelf identificeerden met het mannelijke geslacht, identificeerden 74 participanten (52.4%) zichzelf met het vrouwelijke geslacht. De gemiddelde leeftijd lag op 31.9 jaar (range = 18-75, SD = 15.27), waarbij de minimale leeftijdsgrens van 18 jaar dient worden opgemerkt. Waar 44.3% Hoger onderwijs (HBO of WO) als hoogst behaalde opleidingsniveau voltooide,

rondden 27 participanten (18,8%) Middelbaar Beroeps Onderwijs, 51 participanten (35.5%) voortgezet onderwijs, en 2 participanten (1.4%) primair onderwijs af. Participanten hadden voornamelijk een betaalde baan als primaire bron van inkomsten (60.4%), vervolgens verklaarden 22.2% een studielening, 7.6% ouderbijdrage, 2.1% uitkering (AOW of WW) en 1,4% pensioen als primaire inkomsten te ontvangen, waarnaast 9 participanten (6.3%) geen verklaring wilden geven. Gegeven bovenstaande steekproefgrootte en uitgaande van 80% power is aan de hand van G*Power (Faul et al., 2007) een sensitiviteitsanalyse uitgevoerd. Een klein tot medium effectgrootte van $f^2 = .06$ werd gedetecteerd, wat als voldoende werd geacht.

Instrumenten

Psychopathie. De meting van psychopathische trekken werd verkregen middels de *Levenson Self-Report Psychopathy (LSRP) Scale* (Levenson et al., 1995). De ontwikkeling van LRSP gaf de mogelijkheid tot het kunnen beoordelen van Karpmans (1941) primaire (LRSP-I) en secundaire psychopathie (LRSP-II) in niet-geïnstitutionaliseerde steekproeven, wat gezien het doel van de huidige studie als relevant werd geacht. Deze zelfrapportage van psychopathie bestond uit een meting van 26 items, waarbij een vierpuntsschaal van 1 (*Helemaal mee oneens*) tot en met 4 (*Helemaal eens*) werd gehanteerd. Zowel een totaalscore als separate scores voor primaire en secundaire psychopathieschaal werden berekend, waarbij een hoge score op de LRSP een hogere mate aan psychopathische trekken indiceert. Voor primaire psychopathie kan “*Voor mijzelf zorgen is mijn topprioriteit*” als voorbeelditem dienen, en “*Liefde wordt overgewaardeerd*” kan als voorbeelditem voor secundaire psychopathie worden beschouwd. Waar Lynam et al. (199) de interne consistentie voor LRSP-I (Cronbachs $\alpha = .84$) als goed beschouwden, bleek de LRSP-II (Cronbachs $\alpha = .68$) redelijk betrouwbaar te zijn. De correlatie tussen de separate schaalscores ($r = .43$) werd als matig beoordeeld (Lynam et al., 1999). Met betrekking op de huidige studie werd eveneens

een goede betrouwbaarheid voor de LRSP-I (Cronbachs $\alpha = .75$) en een redelijke betrouwbaarheid voor de LRSP-II (Cronbachs $\alpha = .63$) gevonden, waarbij de betrouwbaarheid voor het totale meetinstrument als goed (Cronbachs $\alpha = .77$) kon worden beschouwd.

Agressie. Om agressief gedrag na te gaan werd de *Subtypes of Antisocial Behavior (STAB) Questionnaire* (Burt & Donnellan, 2009) als meetinstrument gehanteerd. Diversiteit van antisociaal gedrag werd aan de hand van een 32-item zelfrapportage, waarbij een subtypering van fysieke agressie (10 items) sociale agressie (11 items) en regelbrekend gedrag (11 items) gold. Een voorbeelditem betreffende fysieke agressie was “*Raakte meer in gevecht dan de gemiddelde persoon*”, en bij sociale agressie kon “*Probeerde iemands gevoelens te kwetsen*” als voorbeelditem dienen. Daarnaast kon “*Eigendom van school of werk gestolen*” als voorbeelditem omtrent regelbrekend gedrag worden beschouwd. Items werden gescoord op een vijfpuntsschaal lopend van 1 (*nooit*) tot 5 (*bijna altijd*), waarbij hogere scores op de STAB een grotere neiging tot het vertonen van antisociaal gedrag indiceerden. Zowel de huidige gevonden interne consistentie (Cronbachs $\alpha = .88$) als de door Burt en Donnellan’s (2009) gerapporteerde betrouwbaarheid (alle domeinen > Cronbachs $\alpha = .77$) kon als goed worden beschouwd, waarna vervolgens de benodigde items bij elkaar werden gevoegd tot een totaalscore.

Morele Ontwikkeling. Om inzicht te verkrijgen in het gebruik van morele ontkoppeling werd de *Moral Disengagement (MDS) Scale* (Bandura et al., 1996) gehanteerd. Deze zelfrapportage bestond uit 31 items die onderscheid maakte tussen de volgende mechanismen: *Morele rechtvaardiging, eufemistisch taalgebruik, voordelige vergelijking, verplaatsing van verantwoordelijkheid, verspreiding van verantwoordelijkheid, verdraaiende gevolgen, toerekening van schuld en ontmenselijking*. Ieder mechanismen werd gemeten aan de hand van 4 items, waarbij elk item kon worden gescoord op een vierpuntsschaal van 1 (*helemaal mee oneens*) tot 4 (*helemaal mee eens*). Voorbeelditems zijn als volgt: “*Het stelen*

van wat geld is niet al te ernstig in vergelijking met degenen die veel geld stelen” en “Iemand die onaangenaam is, verdient het niet om als mens te worden behandeld”. Waar Bandura et al. (1996) voor bovengenoemde schaal een betrouwbaarheid van Cronbachs $\alpha = .82$ rapporteerden, vond de huidige studie een betrouwbaarheid van Cronbachs $\alpha = .90$, wat beiden als goed werd beschouwd. Nadat de interne consistentie werd vastgesteld, zijn alle items bij elkaar gevoegd om zo tot een totaalscore te komen, waarbij een hogere MDS-score een verhoogde morele ont koppeling indiceerde.

Procedure

Om vrijwillige deelname te garanderen werd voorafgaand aan het onderzoek potentiële participanten middels een informatiebrief op de hoogte gebracht van desbetreffende onderzoeksdoeleinden en werden zij erop geattendeerd dat terugtrekking van het onderzoek op elk moment mogelijk was. Middels de verkregen unieke identificatiecode konden gegeven antwoorden uit de dataset worden verwijderd. Na schriftelijke toestemming te hebben gegeven vulden participanten de enquête in op papieren vragenlijsten met potlood of via een elektronisch formulier. Papieren vragenlijsten werden in gesloten enveloppen geretourneerd waarbij de naam van de participant werd vervangen door een alfanumerieke identificatie. Deze identificatieprocedure werd ook bij de elektronische formulieren gehanteerd om zo volledige anonimiteit te garanderen. De lokale Ethics Review Boards (ERB) hebben alle bovenstaande procedures formeel goedgekeurd.

Statische Analyse

Bij de uitgevoerde statistische analyses op de huidige dataset (N=147) werd gebruik gemaakt van programma SPSS 27 en PROCESS Macro (Hayes, 2014), waar telkens psychopathische trekken als onafhankelijke variabele en agressief gedrag als afhankelijke variabele werden beschouwd. Tevens werd morele ont koppeling als mogelijke mediator toegevoegd. Waar voorafgaand op dergelijke analyses drie participanten met een overschrijding van 10% aan

missende waarden werden uitgesloten van het onderzoek, werd daarna de willekeur van overige missende waarden getoetst. Gezien significant verschil met betrekking tot *Little's MCAR* uitbleef, kon de aanname van willekeurige resterende waarden worden aangenomen, $\chi^2(1590) = 1607.14, p = .376$. Daarnaast werden middels de afstandsmaten *Mahalanobis*, *Cook's* en *Leverage* twee *outliers* geconstateerd, die vervolgens werden uitgesloten van het onderzoek. De uiteindelijke dataset van 141 participanten werd aan de hand van voorgestelde hypothesen geanalyseerd.

Allereerst werd middels een correlatiematrix dergelijke samenhang tussen LRSP, LRSP-I, LRSP-II, STAB en MDS onderzocht. Tevens gaf dit de mogelijkheid tot het onderzoeken van de eerste hypothese betreffende een mogelijk significante relatie tussen psychopathische trekken en agressie. Overige voorgestelde hypothesen werden door middel van mediatie analyses onderzocht, waarbij voor het constateren van een mediatie effect een causale-stappenbenadering werd gehanteerd (Judd & Kenny, 1981). Om te voldoen aan de eerste stap in het causale proces, dient er sprake te zijn van een significant totaal effect van X (onafhankelijke variabele) op Y (afhankelijke variabele). Vervolgens is aanwezigheid van een significant effect van X op M (mediator) noodzakelijk. Daarnaast dient het effect van M op Y gecontroleerd voor X ook significant te zijn. Ten slotte is het directe effect van X op Y gecontroleerd voor M niet significant. Wanneer aan de laatste assumptie niet kan worden voldaan, maar het effect significant kleiner is dan het totale effect, kan er worden gesproken over een partieel gemedieerd effect (Baron & Kenny, 1986). Overige assumpties met betrekking tot multicollineariteit, homoscedasticiteit, ongecorreleerde residuen, normaliteit, correlatie en normaliteit van residuen en lineariteit zijn getoetst, waarbij aan alle assumpties werd voldaan.

Aan de hand van de eerste mediatieanalyse werd onderzocht of de relatie tussen psychopathische trekken en agressief gedrag mogelijk werd gemedieerd door morele

ontkoppeling. Vervolgens werden voor zowel primaire psychopathische trekken als secundaire psychopathische trekken afzonderlijke mediatieanalyses uitgevoerd, om zo een mogelijk mediërend effect van morele ontkoppeling op de betreffende relaties te toetsen. Een mogelijk significant mediatie effect van morele ontkoppeling op bovengenoemde relaties werd aan de hand van de eerdergenoemde causale-stappenbenadering onderzocht.

Resultaten

Beschrijvende statistiek en bivariate associaties

Betreffende de beschrijvende statistische gegevens van geanalyseerde constructen, dient tabel 1 als overzichtswaard van de gemiddelden, standaarddeviaties en range. Om mogelijke associaties tussen gemeten constructen te beoordelen is er gebruik gemaakt van een correlatiematrix, die wordt weergegeven in tabel 2. Hoewel alle gemeten associaties als positief significant kunnen worden beschouwd, is verschil in sterkte wel aan de orde. Niet opmerkelijk is het resultaat dat zowel primaire psychopathie als secundaire psychopathie sterk positief samenhangen met psychopathie als algemeen construct. Het verband tussen primaire en secundaire psychopathie kan daarentegen als zeer zwak worden beschouwd. De relatie tussen psychopathie en agressief gedrag in acht nemend, tonen de resultaten een zwak verband. Tevens geldt een zwak verband voor primaire psychopathie en agressie en wordt het verband tussen secundaire psychopathie en agressie als zeer zwak beschouwd. Opvallend zijn de sterkere verbanden tussen zowel psychopathie als primaire psychopathie en morele ontkoppeling ten opzichte van de zwakke samenhang tussen secundaire psychopathie en morele ontkoppeling.

Tabel 1

Beschrijvende statistiek

	N	Mean	Std. Deviation	Range
LRSP	141	44.96	7.43	28–70
LRSP-I	141	27.57	5.58	14–48
LRSP-II	141	17.39	3.62	11–28
STAB	141	50.28	9.53	32–89
MDS	141	51.95	10.55	35–80

Noot. LRSP = Totaalscore *Levenson Self Report Psychopathy Scale*, LRSP-I = Totaalscore Primaire Psychopathie Items, LRSP-II= Totaalscore Secundaire Psychopathie Items, STAB = *Totaalscore Subtypes of Antisocial Behavior*, MDS = Totaalscore op *Moral Disengagement Scale*.

Tabel 2

Pearson Correlatie Coëfficiënten

	1	2	3	4	5
1. LRSP	–				
2. LRSP-I	.883***	–			
3. LRSP-II	.690***	.269***	–		
4. STAB	.396***	.342***	.284***	–	
5. MDS	.529***	.492***	.327***	.301***	–

Noot. *** $p < .001$.

Mediatie analyses

Psychopathie. De eerste analyse omvatte de relatie tussen psychopathie (onafhankelijke variabele) als eenzijdig construct en agressie (afhankelijke variabele), waarbij morele ontkoppeling als mediator diende (tabel 3). Beginnend bij het totale effect, kan er over

een significant positief effect van psychopathische trekken op agressie worden gesproken $b = .51$, $t(139) = 5.08$, $p < .001$, waarbij psychopathie grofweg 16% van de variatie in agressie verklaarde ($R^2 = .16$, $F(1,139) = 25.78$, $p < .001$). Waar psychopathie een significant effect had op morele ont koppeling ($b = .75$, $t(139) = 7.35$, $p < .001$), bleef een significant effect betreft de relatie tussen morele ont koppeling en agressie uit, $b = .12$, $t(138) = 1.40$, $p = .16$. Dit indiceert dat een toename van morele ont koppeling geen effect heeft op verhoogd agressief gedrag.

De resultaten gaven een significant direct effect van psychopathie op agressie weer ($b = .42$, $t(138) = 3.59$, $p < .001$). Met grofweg een verhoging van 1% van de verklaarde variantie heeft de opname van morele ont koppeling in het model nauwelijks invloed op de variantie in agressie ($R^2 = .17$, $F(2,138) = 13.96$, $p < .001$). Het duidelijk zwakkere indirecte effect ($b = .09$) ten opzichte van het directe effect ($b = .42$) van psychopathie op agressie kan als niet significant worden beschouwd, $b = .09$, BCa CI [-.03, 20]. Het bijbehorende 95% betrouwbaarheidsinterval bevatte een waarde van nul wat het spreken over een mediërend effect van morele ont koppeling op deze relatie niet toe laat.

Primaire psychopathie. De relatie tussen primaire psychopathische trekken (onafhankelijke variabele) en agressie (afhankelijke variabele), mogelijk gemedieerd door morele ont koppeling, is gevat in een tweede gelijkwaardige analyse zoals bovenstaand beschreven (tabel 3). De resultaten weergeven een significant effect van primaire psychopathische trekken op agressie ($b = .58$, $t(139) = 4.29$, $p < .001$), waarbij primaire psychopathie 12% van de variantie in agressie verklaarde ($R^2 = .12$, $F(1, 139) = 18.42$, $p < .001$). Voor primaire psychopathische trekken in relatie tot morele ont koppeling werd eveneens een significant effect gevonden, $b = .93$, $t(139) = 6.66$, $p < .001$. Echter kon er niet worden uitgegaan van een significant effect van morele ont koppeling op agressie, $b = .16$, $t(138) = 1.94$, $p = .06$.

Met betrekking tot de toevoeging van morele ont koppeling, nam de verklaarde variantie in agressie met 2% toe ($R^2 = .14$, $F(2, 138) = 18.42$, $p < .001$). Toch blijft er sprake van een significant direct effect van primaire psychopathie op agressie, $b = .44$, $t(138) = 2.82$, $p < 0.01$), waarbij het directe effect als sterker kan worden beschouwd dan het indirecte effect ($b = .15$). Dit suggereert dat morele ont koppeling gedeeltelijk het verband tussen primaire psychopathische trekken en agressie medieert. Alhoewel eerdergenoemde relatie tussen morele ont koppeling en agressie niet als significant kon worden beschouwd, weergeven de resultaten daarentegen een significant indirect effect van primaire psychopathische trekken op agressie $b = .15$, 95% BCa CI [.00, .29], waarbij morele ont koppeling als mediator dient. In lijn met het huidige denken van Hayes (2018), waar statistische significantie van het a of b pad geen noodzakelijke vereisten zijn voor mediatie, laten bovenstaande bevindingen het spreken over een partieel mediatie effect van morele ontwikkeling op de relatie tussen primaire psychopathische trekken en agressie toe.

Secundaire psychopathie. De relatie tussen secundaire psychopathische trekken (onafhankelijke variabele) en agressie (afhankelijke variabele), mogelijk gemedieerd door morele ont koppeling, is gevat in een apart maar eenzelfde soort regressiemodel als bovenstaande analyses (tabel 3). Wanneer er wordt ingegaan op de relatie tussen secundaire psychopathische trekken en agressie, weergeven de resultaten een significante samenhang ($b = .75$, $t(138) = 3.49$, $p < .001$), waarbij secundaire psychopathie 8% van de variantie in agressie verklaard ($R^2 = .08$, $F(1,139) = 12.17$, $p < .001$). Waar secundaire psychopathie een significant effect heeft op morele ont koppeling ($b = .95$, $t(139) = 4.07$, $p < .001$), laat morele ont koppeling eveneens een significant effect zien op agressie, $b = .21$, $t(138) = 2.78$, $p < .01$.

Alhoewel de opname van morele ont koppeling in het huidige model de verklaarde variantie in agressie met grofweg 5% heeft doen toenemen ($R^2 = .13$, $F(2,138) = 10.24$, $p < .001$), kan er nog steeds worden gesproken van een significant direct effect tussen secundaire

psychopathische trekken en agressie, $b = .55$, $t(138) = 2.47$, $p = .01$. In vergelijking met het indirecte effect ($b = .20$), kan het directe effect als sterker ($b = .55$) worden beschouwd. Het significant indirect effect in acht nemend, $b = .20$, 95% BCa CI [.05, .42], dient morele ont koppeling als partieel mediatie effect op de relatie tussen secundaire psychopathische trekken en agressie.

Discussie

Ingaand op het mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathische trekken en agressie, heeft de huidige studie getracht verder inzicht te krijgen in bovenstaande relatie door psychopathie als heterogeen construct te benaderen. Nadat werd nagegaan of er daadwerkelijk een verband bestond tussen psychopathische trekken en agressief gedrag, werd het effect van morele ont koppeling als mediator in eerdergenoemde relatie onderzocht. Tot slot werd zowel ingegaan op de relatie tussen primaire psychopathische trekken en agressief gedrag dan wel de relatie tussen secundaire psychopathische trekken en agressief gedrag, waarbij morele ont koppeling voor beiden relaties als mediator dienden.

In lijn met de verwachting was psychopathie positief gerelateerd aan agressie, wat de aanwezigheid van eerdergenoemde verklaringen voor dit gevonden verband indiceert. Zo vertoonde individuen met een hogere mate aan psychopathische trekken ook relatief meer agressief gedrag, gezien het kenmerkende gebrek aan impulsiviteit en verminderende gedragsinhibitie (Porter et al., 2018; Widiger, 2013). Daarbij kan het gebrek aan empathie en schuld bij psychopathische individuen een verklaring bieden voor het overgaan op agressief gedrag bij fysieke dreiging. (Jones & Paulhus, 2010; Widiger, 2013). Echter wanneer morele ont koppeling als mediator op de relatie tussen psychopathie en agressie in acht werd genomen, werd een significant mediatie effect niet ondersteund. In contrast met het theoretisch kader van Bandura et al. (1996) en de eerder gevonden evidentie van Risser en

Eckert (2016) indiceert deze bevinding dat verhoogde psychopathische trekken bij een individu niet significant gerelateerd was aan meer agressief gedrag.

Een alternatieve verklaring kan gevonden worden in de suggestie dat psychopathische individuen juist minder zullen over gaan tot morele ont koppeling, gezien het feit dat zij het eigen immorele gedrag niet altijd als foutief beschouwen. Dit gedrag lokt vervolgens ook geen schuld- of schaamtegevoelens uit, waardoor een verminderende gevoeligheid voor morele ont koppeling ontstaat (Sijtsema et al., 2019). Hoewel Marshall et al. (2018) een zwakke associatie tussen psychopathische trekken en stoornissen in moreel redeneren hebben aangetoond, is er tot op heden geen directe ondersteuning voor bovenstaand idee.

Wanneer psychopathie als heterogeen construct werd beschouwd waarbij een subtypering van primaire en secundaire psychopathische trekken werd gehanteerd, toonden beiden subtypes positieve associaties met agressief gedrag. Met betrekking tot de relatie tussen primaire psychopathische trekken en agressief gedrag werd het indirecte effect middels morele ont koppeling als significant beschouwd. Daarentegen werd het significante directe effect van primaire psychopathie op agressief gedrag vele malen groter geacht, wat indiceert dat morele ont koppeling in mindere mate invloed heeft op eergenoemde relatie. Tevens dient het vele malen kleiner indirecte effect ten op zichte van het directe effect van morele ont koppeling op secundaire psychopathische trekken en agressie opgemerkt te worden. Waar zoals verwacht de huidige studie een partieel mediatie effect van morele ont koppeling op de relatie tussen primaire psychopathie en agressie indiceert, werd de relatie tussen secundaire psychopathie en agressie tevens partieel gemedieerd door morele ont koppeling.

Gezien de bevinding omtrent secundaire psychopathische individuen in strijd is met de eerder gestelde verwachting, zijn bijbehorende verklaringen mogelijk niet of in mindere mate aanwezig als eerder gesuggereerd. Waar de eerdere hypothese voornamelijk was gebaseerd op kenmerkende tekorten in angst, schuld of schaamtegevoelens van individuen

met verhoogde primaire psychopathische trekken ten op zichte van secundaire psychopathische individuen, kan mogelijk impulsiviteit een alternatieve verklaring bieden. Alhoewel in eerder onderzoek werd geconcentreerd op kinderen en cyberpesten, kan uit de bevindingen worden opgemaakt dat individuen met een hoge mate aan impulsieve gedragingen, eerder geneigd zijn tot het overgaan op morele ontkoppeling en agressie (Wachs, 2012). Dit kan suggereren dat secundaire psychopathische individuen, die kenmerkend meer impulsief gedrag vertonen, ook een verhoogde neiging tot het overgaan op morele ontkoppeling ten aanzien van agressief gedrag vertonen. Gezien de gelimiteerde literatuur, kan het verder onderzoeken van bovenstaande verklaring interessant zijn.

Alhoewel alternatieve theoretische verklaringen voor mogelijk worden gehouden, vindt de huidige studie zijn sterkte in het bijdragen aan een beter begrip omtrent eerdergenoemde constructen. Waar tot op heden de literatuur niet duidelijk maakt of de relatie tussen eerdergenoemde constructen verschilt wanneer psychopathie als heterogeen construct wordt beschouwd, tracht de huidige studie de afzonderlijke relaties tussen zowel primaire als secundaire psychopathie en agressie verder uit te diepen, waarbij morele ontkoppeling als mediator dient.

Naast de benoemde sterkte kent de huidige studie ook een aantal beperkingen. Allereerst dient de lezer bewust te zijn van het feit dat alle gehanteerde meetinstrumenten uit zelfrapportages bestaan, waardoor bevindingen mogelijk zijn beïnvloed door het subjectieve oordeel van participanten. Gezien de interesse naar agressieve gedragingen die mogelijk door de maatschappij als norm overschrijdend kunnen worden beschouwd, worden sociaal wenselijke antwoorden door participanten voor mogelijk gehouden. Toekomstige studies kunnen door aanvullende rapportages van naasten deze beperking tegen gaan.

Wanneer er vervolgens wordt geconcentreerd op de validiteit van gebruikte meetinstrumenten, zijn bevindingen verkregen met de Levenson Self-Report Psychopathy-

schaal (LSRP) mogelijk vertekend. In tegenstelling tot de beoogde meting van een arrogante bedrieglijke interpersoonlijke stijl en een gebrekkige affectiviteit, vat de primaire psychopathie schaal een meer globale egocentrische, ongevoelige en manipulatieve mentaliteit die zowel aan primaire als secundaire psychopathie kan worden toegewezen. Meer opvallend is het feit dat eerdergenoemde schaal ook secundaire trekken, zoals stress- en angstgevoelens vat. Met betrekking tot secundaire psychopathie, vat de bijbehorende schaal een zelfvernietigende, impulsieve en gedesillusioneerde mentaliteit, waarbij criminaliteit en geweldassociaties vergelijkbaar zijn met de primaire psychopathie schaal (Yildirim & Derksen, 2015). Ondanks veelvuldig gebruik en evidentie van constructvaliditeit van het meetinstrument in de literatuur, zorgen bovenstaande moeilijkheden voor het enigszins in twijfel trekken van de discriminerende validiteit tussen de twee schalen (Garofalo et al., 2019; Yildirim & Derksen, 2015), wat mogelijk zijn weerslag heeft op de bevindingen van de huidige studie. Voor een beter inzicht in het onderscheiden van primaire dan wel secundaire psychopathische trekken, wordt voor toekomstig onderzoek aanvullende metingen van angst en neuroticisme aanbevolen.

Waar door middel van quotasteekproeftrekking werd getracht een zo realistisch mogelijke representatie van de Nederlandse samenleving te weerspiegelen, dient de mogelijkheid van een gelegenheidssteekproef in de huidige studie niet onderschat te worden. In achtneming van eerdergenoemde distributies van betreffende demografische gegevens duidt de relatieve jonge leeftijd en het aantal hoogopgeleiden op een gelegenheidssteekproef. Echter gezien de distributie van de primaire bron van inkomsten in de steekproef eerder overeenkomstig is met de algemene samenleving dan een studentenstreekproef, is het niet volledig duidelijk in hoeverre dit gegeven de bevindingen heeft beïnvloed.

Evenals bovenstaande limitatie vermeldt, zijn huidige bevindingen gebaseerd op participanten behorend tot de algemene samenleving. Toch kunnen gevonden implicaties

mogelijk relevant zijn voor onderzoek met klinische doeleinden. Met betrekking tot het klinische veld is er tot op heden weinig evidentie gevonden voor doeltreffende effectieve behandelmethoden omtrent psychopathie en antisociaal gedrag. Huidige bevindingen indiceren dat morele ontkoppeling het agressief gedrag van individuen met zowel verhoogde primaire als secundaire psychopathische trekken beïnvloedt, wat aanleiding geeft tot klinische implicaties. Hoewel beiden subtypes baat kunnen hebben bij de behandeling van morele distorsies ten aanzien van agressievermindering, wordt mogelijk onderzoek naar het verschil in mate van gebruik van dergelijke behandeling ten aanzien van enerzijds primaire dan wel secundaire psychopathische individuen aangeraden.

Gebaseerd op de uiteenlopende bevindingen omtrent psychopathische trekken en fysieke, verbale en sociale agressie, heeft de huidige studie doen besluiten om agressie als algemeen construct te benaderen. Echter wanneer de distinctie tussen reactieve en proactieve agressie in acht wordt genomen, heeft dit mogelijk invloed op de subtypering van primaire psychopathie en secundaire psychopathie. Door agressie als heterogeen construct te benaderen, biedt dit toekomstig onderzoek de mogelijkheid om psychopathische trekken met betrekking tot agressie en morele ontwikkeling te differentiëren. Daarnaast streeft het voorbij het doel van deze studie om mogelijk verschil in samenhang betreft psychopathie en specifieke zelfregulerende mechanismen van morele ontkoppeling uit te diepen. Echter waar de huidige studie morele ontkoppeling als algemeen construct benaderd, kunnen de separate mechanismen mogelijk een verschil in bijdrage hebben in de relatie tussen psychopathische trekken en agressief gedrag. Niet alleen stelt dit de huidige bevindingen in een ander licht, ook geeft dit toekomstig onderzoek de mogelijkheid om behandelingen van specifieke morele cognities met betrekking tot psychopathie en agressie te exploreren, wat mogelijk tot nieuwe inzichten doet leiden.

Concluderend wordt een dergelijk mediërend effect van morele ont koppeling op de relatie tussen psychopathie en agressief gedrag door de huidige resultaten niet ondersteund. Echter wanneer psychopathie als heterogeen construct wordt benaderd, houdt het mediërend effect van morele ont koppeling wel stand. Zowel de relatie tussen primaire psychopathische trekken en agressie als de relatie tussen secundaire psychopathische trekken en agressie, worden partieel gemedieerd door morele ont koppeling. Tegengesteld aan voorgelegde verwachtingen, stelt de huidige studie dat zowel individuen met verhoogde primaire als secundaire psychopathische trekken, morele ont koppeling ten aanzien van agressief gedrag hanteren. Met betrekking tot toekomstig onderzoek wordt voorgesteld om zowel morele ont koppeling als agressie als heterogeen construct te benaderen, wat de mogelijkheid geeft tot een beter begrip van bovenstaande relaties. Meer inzicht leidt zodanig tot meer gespecificeerde behandelingsmethoden, waarbij primaire dan wel secundaire psychopathische individuen mogelijk baat hebben bij het verminderen van specifieke distorsies omtrent de behandeling van agressief gedrag. Waar de huidige studie heeft getracht verdieping te creëren omtrent de subtypering van psychopathie, agressie en morele ont koppeling, dienen eergenoemde theoretische en praktische implicaties verder te worden geëxploreerd om tot relevante inzichten te komen.

Referenties

- Allen, J. J., & Anderson, C. A. (2017). General aggression model. *The international encyclopedia of media effects*, 1-15.
<https://doi.org/10.1002/9781118783764.wbieme0078>
- Anderson, C. A., & Bushman, B. J. (2002). Human aggression. *Annual review of psychology*, 53, 27-51. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.53.100901.135231>
- Burt, S. A., & Donnellan, M. B. (2009). Development and validation of the Subtypes of Antisocial Behavior Questionnaire. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 35(5), 376-398.
<https://doi.org/10.1002/ab.20314>
- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of personality and social psychology*, 71(2), 364-374. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.71.2.364>
- Bandura, A. (2002). Selective moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of moral education*, 31(2), 101-119. <https://doi.org/10.1080/0305724022014322>
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of personality and social psychology*, 51(6), 1173-1182. <https://doi.org/10.1.1.917.2326>
- Cleckley, H. (1941). *The mask of sanity*. Mosby
- Coyne, S. M., Nelson, D. A., Graham-Kevan, N., Keister, E., & Grant, D. M. (2010). Mean on the screen: Psychopathy, relationship aggression, and aggression in the media. *Personality and Individual Differences*, 48(3), 288-293.
<https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.10.018>
- DeLisi, M., Peters, D. J., Dansby, T., Vaughn, M. G., Shook, J. J., & Hochstetler, A. (2014). Dynamics of psychopathy and moral disengagement in the etiology of crime. *Youth*

Violence and Juvenile Justice, 12(4), 295-314.

<https://doi.org/10.1177/1541204013506919>

Falkenbach, D. M., Barese, T. H., Balash, J., Reinhard, E. E., & Hughs, C. J. (2015). The exploration of subclinical psychopathic subtypes and their relationship with types of aggression in female college students. *Personality and Individual Differences*, 85, 117-122. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.04.018>

Faul, F., Erdfelder, E., Lang, A., & Buchner, A. (2007). G*Power 3: A flexible statistical power analysis program for the social, behavioral, and biomedical sciences. *Behavior Research Methods*, 39, 175-191. <https://doi.org/10.3758/bf03193146>

Fossati, A., Pincus, A. L., Borroni, S., Munteanu, A. F., & Maffei, C. (2014). Are Narcissism and Psychopathy Different Constructs or Different Names for the Same Thing? A Pathological Study Based on Italian Nonclinical Adult Participants. *Journal of Personality Disorders*, 28(3), 394-418. https://doi.org/10.1521/pedi_2014_28_127

Gini, G., Pozzoli, T., & Hymel, S. (2014). Moral disengagement among children and youth: A meta-analytic review of links to aggressive behavior. *Aggressive behavior*, 40(1), 56-68. <https://doi.org/10.1002/ab.21502>

Garofalo, C., Noteborn, M. G., Sellbom, M., & Bogaerts, S. (2019). Factor structure and construct validity of the Levenson Self-Report Psychopathy Scale (LSRP): A replication and extension in Dutch nonclinical participants. *Journal of personality assessment*, 101(5), 481-492. <https://doi.org/10.1080/00223891.2018.1519830>

Hare, R. D. (2003). *Hare Psychopathy Checklist-Revised* (2nd Ed.) Multi-Health Systems.

Hayes, A. F. (2014). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. [Ebook Central], New York, United States of America: Guilford Publications. <https://ebookcentral.proquest.com/lib/uvtilburg-ebooks/reader.action?docID=1186800>

Hayes, A. F. (2018). Partial, conditional, and moderated moderated mediation: Quantification, inference, and interpretation. *Communication monographs*, 85(1), 4-40.

<https://doi.org/10.1080/03637751.2017.1352100>

Hicks, B. M., Markon, K. E., Patrick, C. J., Krueger, R. F., & Newman, J. P. (2004).

Identifying psychopathy subtypes on the basis of personality structure. *Psychological assessment*, 16(3), 276-288. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.16.3.276>

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2010). Different provocations trigger aggression in narcissists and psychopaths. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 12-18.

<https://doi.org/10.1177%2F1948550609347591>

Judd, C. M., & Kenny, D. A. (1981). Process analysis: Estimating mediation in treatment evaluations. *Evaluation review*, 5(5), 602-619.

<https://doi.org/10.1177%2F0193841X8100500502>

Karpman, B. (1941). On the need of separating psychopathy into two distinct clinical types: the symptomatic and the idiopathic. *Journal of Criminal Psychopathology*.

<http://psycnet.apa.org/psycinfo/1942-00202-001>

Levenson, M. R., Kiehl, K. A., & Fitzpatrick, C. M. (1995). Assessing psychopathic attributes in a noninstitutionalized population. *Journal of Personality and Social Psychology*,

68(1), 151-158. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.1.151>

Lykken, D. T. (1995). *The antisocial personalities*. Psychology Press.

Lynam, D. R., Whiteside, S., & Jones, S. (1999). Self-reported psychopathy: A validation study. *Journal of personality assessment*, 73(1), 110-132.

<https://doi.org/10.1207/S15327752JPA730108>

Marshall, J., Watts, A. L., & Lilienfeld, S. O. (2018). Do psychopathic individuals possess a misaligned moral compass? A meta-analytic examination of psychopathy's relations

with moral judgment. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 9(1), 40-50. <https://doi.org/10.1037/per0000226>

Monahan, J. (2006). *Handbook of psychopathy*. Guilford Press

Moore, C. (2015). Moral disengagement. *Current Opinion in Psychology*, 6, 199-204. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2015.07.018>

Moore, C., Mayer, D. M., Chiang, F. F., Crossley, C., Karlesky, M. J., & Birtch, T. A. (2019). Leaders matter morally: The role of ethical leadership in shaping employee moral cognition and misconduct. *Journal of Applied Psychology*, 104(1), 123. <https://doi.org/10.1037/apl0000341>

Porter, S., Woodworth, M. T., & Black, P. J. (2018). Psychopathy and aggression. In C. J. Patrick (Ed.), *Handbook of psychopathy* (pp. 611–634). The Guilford Press.

Risser, S., & Eckert, K. (2016). Investigating the relationships between antisocial behaviors, psychopathic traits, and moral disengagement. *International journal of law and psychiatry*, 45, 70-74. <https://doi.org/10.1016/j.ijlp.2016.02.012>

Sijtsema, J. J., Garofalo, C., Jansen, K., & Klimstra, T. A. (2019). Disengaging from evil: Longitudinal associations between the dark triad, moral disengagement, and antisocial behavior in adolescence. *Journal of abnormal child psychology*, 47(8), 1351-1365. <https://doi.org/10.1007/s10802-019-00519-4>

Widiger, T. A. (2013). *The Oxford Handbook of Personality Disorders*, Oxford University Press Inc

Wachs, S. (2012). Moral disengagement and emotional and social difficulties in bullying and cyberbullying: Differences by participant role. *Emotional and behavioural difficulties*, 17(3-4), 347-360. <https://doi.org/10.1080/13632752.2012.704318>

Yildirim, B. O., & Derksen, J. J. (2015). Clarifying the heterogeneity in psychopathic samples: Towards a new continuum of primary and secondary psychopathy. *Aggression and Violent Behavior, 24*, 9-41. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2015.05.001>

Tabel 3

Samenvatting van mediatieanalyses voor Psychopathie, Primaire en Secundaire psychopathie, Agressie, en Morele Ontkoppeling als Mediator

Onafhankelijke Variabele (OV)	Afhankelijke Variabele (AV)	Mediator (M)	Effect van OV op M (a)	Effect van M op AV (b)	Direct effect (c')	Indirect effect (a)(b): 95% CI	Totaal effect (c)
Psychopathie	Agressie	Morele ontkoppeling	.75***	.12	.42***	.09 [-.03, .20]	.51***
Primaire psychopathie	Agressie	Morele ontkoppeling	.93***	.16	.44**	.15 [.00, .03]	.58***
Secundaire psychopathie	Agressie	Morele ontkoppeling	.95***	.21**	.55*	.20 [.05, .42]	.75***

Noot. Niet-gestandaardiseerde regressiecoëfficiënten worden gerapporteerd.

*p < .05 **p < .01 ***p < .001

